

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

TSHIVENDA LUAMBO LWA U ENGEDZA LWA U THOMA (FAL)

BAMMBIRI LA VHUVHILI (P2)

2016

MARAGA: 70

TSHIFHINGA: Awara 2

Bammbiri ili li na masiatari a 17.

PFESANI

1. Vhalani siatari heli nga vhuronwane ni sa athu u fhindula mbudziso.
2. Ni SONGO lingedza u vhala bammbiri lothe. Tolani Thebulu ya Zwi re Ngomu kha siatari li tevhelaho ni swaye nomboro dzo disendekaho kha bugu dze na guda iwaha uno. Vhalani mbudziso idzo ni koneha u nanga dzine na tama u fhindula.
3. Bammbiri heli lo vhumbwa nga KHETHEKANYO NNA:

KHETHEKANYO YA A:	Nganea	(35)
KHETHEKANYO YA B:	Dirama	(35)
KHETHEKANYO YA C:	Nganeapfufhi	(35)
KHETHEKANYO YA D:	Vhurendi	(35)
4. Fhindulani MBUDZISO MBILI dzo fhelela u bva kha khethekanyo MBILI DZINWE na DZINWE.

KHETHEKANYO YA A: NGANEA
Fhindulani mbudziso DZOTHE kha nganea ye na guda.

KHETHEKANYO YA B: DIRAMA
Fhindulani mbudziso DZOTHE kha dirama ye na guda.

KHETHEKANYO YA C: NGANEAPFUFHI
Fhindulani mbudziso DZOTHE kha nganeapfufhi dze na newa.

KHETHEKANYO YA D: VHURENDI
Fhindulani mbudziso DZOTHE kha zwirendo zwe na newa.
5. Thomani khethekanyo INWE na INWE kha siatari LISWA.
6. Shumisani mutevhe wa u sedzulusa uri u ni thuse.
7. Tevhedzani ndaela dzo iwawaho mathomoni a KHETHEKANYO INWE na INWE nga vhuronwane.
8. Nomborani phindulo dzanu kokotolo sa zwe mbudziso dza nomboriswa zwone kha bammbiri la mbudziso.
9. Ndangatshifhinga yo anganyiwaho: Shumisani minetse i re henefha kha 60 kha KHETHEKANYO INWE na INWE.
10. Iwalani nga vhudele nahone zwi no vhone.

ZWI RE NGOMU

Siatari ili li do thusa vhalingiwa kha u nanga mbudziso dzine vha to dou dzi fhindula vha songo vhuya vha vhala bammbiri lothe.

KHETHEKANYO YA A: NGANEA		
Fhindulani mbudziso DZOTHE kha nganea ye na guda.		
NOMBORO YA MBUDZISO	MARAGA	SIATARI
1. <i>U tshila ndi u vhona</i>	18	5
2. <i>U tshila ndi u vhona</i>	17	6
KHETHEKANYO YA B: DIRAMA		
Fhindulani mbudziso DZOTHE kha dirama ye na guda.		
3. <i>Findinkodo</i>	17	8
4. <i>Findinkodo</i>	18	10
KHETHEKANYO YA C: NGANEAPFUFHI		
Fhindulani mbudziso DZOTHE kha nganeapfufhi dze na newa.		
5. 'Ai! Ndi mini?'	17	12
6. 'Dokotela wa mukhuwa nandi'	18	13
KHETHEKANYO YA D: VHURENDI		
Fhindulani mbudziso DZOTHE kha zwirendo zwe na newa.		
7. 'Muvhuso wa nama'	18	15
8. 'Tshidakwa'	17	16

MUTEVHE WA U SEDZULUSA

Itani luswayo kha khethekanyo dze na fhindula dzone.

KHETHEKANYO	MBUDZISO	MBUDZISO DZI TEAHO U FHINDULWA	LUSWAYO √
A: Nganea	1-2	2	
B: Dirama	3-4	2	
C: Nganeapfufhi	5-6	2	
D: Vhurendi	7-8	2	
PFESANI: Ivhani na vhuṭanzi uri no fhindula mbudziso u bva kha khethekanyo MBILI fhedzi.			

KHETHEKANYO YA A: NGANEA**U TSHILA NDI U VHONA – RN Madadzhe**

Fhindulani mbudziso DZOTHE kha idzo dzi re afho fhasi dzo disendekaho kha nganea ye na guda.

MBUDZISO 1

Vhalani mafhungo a tevhelaho a bvaho kha nganea ye na guda uri ni kone u fhindula mbudziso dzo vhudziswaho. Vhulapfu ha phindulo yanu vhu do langwa nga tshivhalo tsha maraga dzo avhelwaho kha yeneyo mbudziso.

TSHIBVELEDZWA TSHA A

'Kha vha do mmbudza vhadokotela uri vha khou itani hodelani na musidzana wanga?' Mashudu u ralo na ala mato awe matswuku a no nga a tshilumanamana o tou bva tshothe, u khou endela u foda avha vhatu nga khamera. **Hafhu uyu muthu e si musadzi wanu?**

'Vha songo twa vha tshi khou mmbudza vhaulaphalapha. Ndo vha vhudza nda ri ndi do lifhedza.' Mashudu u ralo a tshi khou isa phanda na u foda. 'Vhadokotela, vha humbule, khamera heyi i na zwinepe zwe nda foda vhe na Maria wanga. Hafhu vhone vha muthu muhulwane nga maanda hafhano Venda. Zwine nda do ita ndi u tou rumela haya mafhungo avho na Maria wanga kha vha dziguranda. Vha dziguranda vha do lwela haya mafhungo sa khuhu dzi tshi lwela nzie. Vha do wana matshelo vho tou pharwa phanda ha dziguranda dzothe dza shango heli.'

'Ni nga si tou nnyita-vho nga u tou ralo Mashudu.' Mpho u amba mafhungo aya a tshi humbula zwine zwa nga bvelela. Arali mafhungo aya a tou bviswa kha guranda, mudi wawe u do pwashea, dzina lawe li do tshinyala, tshirunzi tshawe tshi do tsa.

'Zwino uri hezwi zwithu zwi si itee,' Mashudu u isa phanda na u amba 'vhone vhunga vho nkakhela nga u rali, vha do di tou mpha-vho masheleni a zwigidi zwivhili, n'waha mu'we na mu'we, u swika i tshi vha mitanu; naho tshelede i sa do fhodza mbilu yanga, yone-vho i do di ri thoyoyo zwituku.'

- 1.1 Fhethuvhupo ha mafhungo e na vhalala ndi ngafhi? (1)
- 1.2 Zwo bvelelaho kha Mpho mushumoni zwi mu fhatusa kha zwifhio vhutshiloni? (2)
- 1.3 Mashudu o olwa sa muanewa-de? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 1.4 Lifurase lo swifhadzwaho afho mafhungoni li ni disela muhumbulo ufhio malugana na Maria? (2)

- 1.5 Ndivho ya muñwali kha u shumisa Maria sa muanewa a sa fhulufhedzei ndi ifhio? (2)
- 1.6 Vhudipfi ha Mashudu musi a tshi khou dzhia Mpho na Maria zwinepe ndi vhufhio? Tikedzani phindulo yañu. (2)
- 1.7 Khudano vhukati ha Mashudu na Mpho yo vhangwa ngani? (2)
- 1.8 Musi Mpho a tshi ya kotho ya lufu lwa Mashudu zwi wela kha tshipida tshifhio tsha puloto? Tikedzani phindulo yañu. (2)
- 1.9 Arali ho vha hu inwi Mashudu, no wana musidzana wañu e na muñwe munna hodelani, no vha ni tshi do ita mini? Tikedzani. (3)

[18]

NA

MBUDZISO 2

Vhalani mafhungo a tevhelaho a bvaho kha nganea ye na guda uri ni kone u fhindula mbudziso dzo vhudziswaho. Vhulapfu ha phindulo yañu vhu do langwa nga tshivhalo tsha maraga dzo avhelwaho kha yeneyo mbudziso.

TSHIBVELEDZWA TSHA B

'Ndi tshititshini tsha mapholisa afho?' Muvhudzisi ndi Dugudzha, a tshi khou amba nga lutingo.

'E, fhano ndi tshititshini tsha mapholisa. Ri nga vha thusa nga mini?'

'Zwine nda khou todou amba ndi hezwi, vha thetshesele zwavhudi'.

'Ndo thetshesele.'

'Muthu ane a pfi Mashudu wa ngei Vuvha ho ngo tou dihunga, o vhulawa nga Dzwaini. Ndu ine Dzwaini a dzula khayo ndi yone ya mathomo hezwi muthu a tshi dzhena mudini wa Vuvha a tshi bva nga tshipembe, nomboro yayo ndi 1230.'

Vho Maano na Aifheli vho ri u swika nduni ya Dzwaini vha ombamba lu si lungana. Dzwaini o ri u vhona mapholisa aya, a mbo di shavha. Mapholisa vha mu pandamedza. Ene a vho ngo lenga u mu fara vhunga o vha a sa koni na u gidima nga u kambiwa.

'Idanu mmbudza zwauri ni khou shavha mini?' Muvhudzisi ndi Aifheli. Dzwaini a si fhindule mbudziso iyi. Vho mbo di mu namedza vha tuwa nae ngei tshititshini tsha mapholisa. Henengei ndi he mbudziso dza mu wela muthannga. O thoma nga u hanedza, fhedzi musi a tshi vhona lula lufhanga lwe a lu wisa nduni ya Mashudu, a mbo di tenda mulandu. Ndi hone fhala a tshi vha vhudza zwauri ha ethe, hoyo mushumo o u ita na Dugudzha. Zwauri Dugudzha a nga vha e ngafhi izwo-vho ha zwi divhi vhunga vho lwa mulovha vha tshi lwela tshede.

- 2.1 Tsho t̃ut̃uwedzaho Dugudzha u founela mapholisa ndi mini? (1)
- 2.2 Ndat̃iso o olwa sa muanewa o no ima na ngoho. Tikedzani. (2)
- 2.3 Talutshedzani lifurase ili sa lo shumiswaho afho mafhungoni: Mbudziso dza mu wela. (2)
- 2.4 Vhambedzani hune Dugudzha na Dzwaini vha fana hone zwi tshi ya kha mvumbo yavho. (2)
- 2.5 Nangani phindulo yo teaho.
- Musi mapholisa a tshi vhudzisa Dzwaini nga ha bulayo la Mashudu o thoma nga ...
- A u tenda musi a tshi vhona lufhanga lwe a lu wisa nduni ya Mashudu.
- B u hanedza uri ndi ene muvhulai.
- C u hanedza musi a tshi vhona lufhanga lwe a lu wisa nduni ya Mashudu a mbo di tenda mulandu.
- D u hanedza a vho tenda nga u vhona lufhanga lwe lwa vhulaha Mashudu. (1)
- 2.6 Ndi zwifhio zwe na guda kha nganea iyi? (2)
- 2.7 Sumbedzani masiandaitwa e Dugudzha na Dzwaini vha tangana nao nge vha tenda u ruiwa nga Mpho. (2)
- 2.8 Kutshilele kwa Mpho ku t̃ut̃uwedza hani zwo bvelelaho khae magumoni. Tikedzani. (2)
- 2.9 Inwi ni vhona Dugudzha o khakha nga u vhudza mapholisa muvhulahi wa Mashudu? Tikedzani muhumbulo waṅu. (3)

[17]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA A: 35

KHETHEKANYO YA B: DIRAMA**FINDINKODO – TT Mudau**

Fhindulani mbudziso DZOTHE (Mbudziso pfufhi) kha idzo dzi re afho fhasi dzo disendekaho kha dirama ye na guda.

MBUDZISO 3

Vhalani mafhungo a tevhelaho a bvaho kha dirama ye na guda uri ni kone u fhindula mbudziso dzo vhudziswaho. Vhulapfu ha phindulo yanu vhu do langwa nga tshivhalo tsha maraga dzo avhelwaho kha yeneyo mbudziso.

TSHIBVELEDZWA TSHA C

SKIET: Ro vha na mutangano u kondaho namusi.

EVA: Ngoho?

SKIET: Ii, hafhu wo vhuya wa tou balangana hu songo tandwa li no fukwa.

EVA: Mulandu?

SKIET: Lihoro lashu la Lushaka li na zwigwada zwivhili.

EVA: (*O bvisa mato*) Mudzimu?

SKIET: Ee, hu na tshigwada tshi no ri ri bve tshothe kha muvhuso hoyu wa mbuelano ya lushaka. Ha di dovha ha vha na tshigwada tshi no ri ri songo bva.

EVA: En nou?

SKIET: A thi divhi.

EVA: Iwe zwino u ri mini ngazwo?

SKIET: Nne ndi uri ndo vha ndi sa athu u dzudzanya nga ha zwine nda do ita nga tshelede yothe ya phensheni. U bva hashu zwino hu mpfarisa thikhwa ngauri ndi fanela u tavhanya u sedza sia la vhubindudzi samusi ndi tshi do vha ndi si tshee na mushumo.

EVA: Ii, ri tou renga furentshaisi.

SKIET: Ya dzikhuhu?

EVA: Na yeneyo yo di luga.

SKIET: Garatshi ya phetirolo?

EVA: Na yeneyo ndi muhumbulo wavhudi.

SKIET: Humbulai, minista wothe a tshi rengisa phetirolo? (U a sea)

EVA: A, vhutshilo vhu a shanduka,

SKIET: Ndo tenda, vharema vho dzhia shango. Eva musadzi wanga.

EVA: Ii.

SKIET: Tshinwe tshifhinga ndo vhuya nda humbula uri zwi no nga zwenezwi zwa u vhuswa nga murema zwi nga si bvelele nda zwi vhona nga mafo. Edzou vhona, zwila zwe nda ri a zwi nga bveleli khezwi zwi khou bvelela. A tho ngo vhuya nda humbula.

EVA: Ndi vhutshilo.

- 3.1 Bulani fhethuvhupo hune vhaambi vha khou amba vhe hone. (1)
- 3.2 Ndi afhio mahoro mavhili ane a khou vhangisana? (2)
- 3.3 Skiet na Eva vha fhambana hani no sedza kuhumbulele kwavho siani la zwa polotiki? (2)
- 3.4 Kutshilele kwa Skosana kwo tutuwedza hani tshipida tsha u bveledza mafhungo kha dirama iyi? (2)
- 3.5 Nangani phindulo yo teaho kha mutevhe wo nekedzwaho.
- U bva hashu zwino hu mpfarisa thikhwa. Zwi amba uri:
- A A huna zwine zwa mudina musi a tshi khou bva phalamenndeni.
- B Tenda e na phensheni nnzhi, ha nga tambuli.
- C U khou pfa a khou dinalea kana a khou vhaaisala.
- D U do lwa nga nungo dzothe u vhuelela phalamenndeni. (1)
- 3.6 Skiet ni mu vhona sa muanewa-de mafhungoni e na vhala? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 3.7 Khuḁano ya mahoro buguni iyi yo livhiswa kha zwifhio? Tikedzani. (2)

- 3.8 Khakhathi na pifiriri dzo iteaho ngei Khaelitsha nga *duvha la* u *divhadza dzikhetho dzi bvukulula vhudifari de* ha vhorapolotiki? *Talutshedzani.* (2)
- 3.9 Ni vhona De Wit e tsumbo yavhudi ya murangaphanda? Tikedzani muhumbulo wanu. (3)

[17]

NA

MBUDZISO 4

Vhalani mafhungo a tevhelaho a bvaho kha *dirama ye* na guda uri ni kone u fhindula mbudziso dzo vhudziswaho. Vhulapfu ha phindulo yanu vhu do langwa nga tshivhalo tsha maraga dzo avhelwaho kha yeneyo mbudziso.

TSHIBVELEDZWA TSHA D

PHUMU: (*A tshi sumba-sumba*) Vhonani musadzi wa u naka hani, hone mbofholowo heyi yashu i ita uri ra sa kone u renda zwivhumbwa zwa u naka nga u rali. Ri do zwi khoda hani ngeno mbilu dzo fuka lwone luvalo na nyofho.

(*Hu dzhena musadzi*)

MUSADZI: (*O farelela khundu nga zwanda*) En nou, munna a no nga sa iwe a dzulaho a nwa biya e ethe riṅe u a ri mangadza. Khezwi ni sa diphini na riṅe nga muzika wa jazz? (*U tshinisa khundu a tongisa na mato*)

PHUMU: Vha diphinaho kha vha diphine. A thi koni u diphina shangoni heli.

MUSADZI: Vhona, Muthumukhulu u a vhusa, ro wana mbofholowo.

PHUMU: A thi vhoni mbofholowo ngeno **vhathu vha tshi khou fa sa thunzi.**

MUSADZI: Vhathu ndi kale vha tshi khou fa. Kha muvhuso ula wa kale hone zwo vha zwi zwihulu-dzihositele, zwidimelani, midini, zwikoloni na dzidzhele. Iwe munna, litshai u diremisa thoho, vha no fa kha vha fe. Vhathu vha khou fa Bosnia, vhathu vha khou fa Israele, hone hu tshi di pfi vho swika shangoni la Yakobo, vha kha di fa na namusi. Tshee vha fa nga tshifhinga tsha Mushe, na namusi a vha athu u guma u fa vha tshi fela shango na mikano.

PHUMU: Zwa vhalala ndi a zwi vhona, hone zwashu ndi zwiṅwe. Vhalala vha fela zwine vha zwi divha, riṅe khufha ro swika shangoni la mbofholowo ri kha di fela mini? Ngoho khei, ri khou vhulahwa nga yone mbofholowo ngauri muthu u ita zwine a funa.

- 4.1 Tshivhanga tsha phambano vhukati ha Phumu na musadzi ndi mini? (1)
- 4.2 Ndi tshini tshi no khwaṭhisedza uri fhethuvhupo ha mafhungo ayo ndi tshipotoni? (1)
- 4.3 Vhambedzani mvumbo ya Phumu na musadzi no sedza matshilele avho. (2)
- 4.4 Vhudipfi ha Phumu afho mafhungoni ho vha hu vhufhio zwi tshi elana na vhurangaphanda ha vharema kha muvhuso wa mbuelano? (2)
- 4.5 Lifurase lo swifhadzwaho li na vhutumani vhufhio na zwo bvelelaho buguni iyi. (2)
- 4.6 Nangani phindulo yo teaho.
- Mafhungo e na vhala a elana na zwa:
- A Vhurereli
B Polotiki
C Pfunzo
D Mupo (1)
- 4.7 Mafhungo e na vhala a tana tshipida tshifhio tsha puloto? Tikedzani. (2)
- 4.8 Talutshedzani zwo tutuwedzaho u sa fushea ha vhadzulapo buguni iyi. (2)
- 4.9 Ni vhona nyanḁano hu tshithu tshine tshi nga anwa mitshelo yavhudi kha mahoro naa? Tikedzani muhumbulo waṅu. (2)
- 4.10 Inwi no vha ni tshi nga tama u vha kha lihora lifhio kha a re buguni iyi? Tikedzani phindulo yaṅu. (3)

[18]

ṬHANGANYELO YA KHETHEKANYO YA B: 35

KHETHEKANYO YA C: NGANEAPFUFHI**ZWA VHUTSHILO – NA Milubi na LL Mafenya****MBUDZISO 5: 'AI! NDI MINI?' – LL Mafenya****TSHIBVELEDZWA TSHA E**

Mangalani u pfa izwo a tou funa zwone. A vho thoma u isa tshanda tshawe kha tshirumbi tsha Avhaathu. Tshikete tsha Avhaathu tsho vha tshi na piliti, tsho vulea nga hafha phanda. Vha no zwi divha vha ri ndi tshikete tsha 'vula.' Tsho vha tsho vulea lune zwirumbi zwa hoyu Avhaathu wa wana zwo sala nda.

Tshanda tsha Mangalani tsho ri tshi tshi khou di ya tshi tshi ya. Avhaathu a vho vhonala a tshi vho sokou poidza poidza maoto. Muiwe nga fhala a pfala a tshi ambela fhasi a tshi ri: 'Vhafunzi ndi vha mulovha, vha namusi ndi matarelwa.'

Kale hu si lini, Mangalani a vhonala a tshi khou hevhedzana na Avhaathu. Zwenezwo Avhaathu taku! Nga murahu Mangalani na ene taku! Vho Salani vha sala vho fara thaha.

Vho Mathada vha tshi ri papara vha wana Avhaathu haho. Vha livhalivha vha tshi noliedza maoto.

Tshitereke a vha rwa nga ito, a vha sumba thoilethe. Vho Mathada vha takuwa, vha onyolowa, vha vha vha a goba-goba, vha farelela zwidulo, vha mbo di livha thoilethe. Vha tshi swika tsini vha wana thoilethe ho niwalwa uri hu dzhena vhasadzi fhedzi. Vha ima, vha luma mbilu. Vha dzhena nga zwituku vha tshi sumbedza u timatima. Vha tshi tou ri ee, vha vhona Avhaathu mufumakadzi wavho na Mufunzi Mangalani vho shanduka zwiendankhunye. Vho Mathada vha tshenuwa lwe vha mangala vho no sokou ri 'Ai! Vhafunzi! Ndi mini?'

- 5.1 Fhethuvhupo ha mafhungo aya ndi ngafhi? (1)
- 5.2 Talutshedzani zwo bvelelaho kha tshipida tsha mathomele a nganeapfufhi iyi. (2)
- 5.3 Tsho vhangaho uri Vho Mathada vha si vhone zwe zwa vha zwi tshi khou itea ndi mini? (2)
- 5.4 Zwiito zwa mufunzi Mangalani zwi mu bvukulula sa muthu wa mvumbo de? (2)
- 5.5 Lifurase lo swifhadzwaho li khwathisedza zwifhio malugana na vhafunzi? Tikedzani. (2)

- 5.6 Avhaathu o olwa sa mubvumbedzwa-de? Tikedzani. (2)
- 5.7 Nangani phindulo yo teaho kha mutevhe wo nekedzwaho. Muaneawa dendele kha nganeapfufhi iyi ndi ...
- A Mangalani.
B Avhaathu.
C Vho Mathada.
D Sofie. (1)
- 5.8 Muhumbulo muhulwane wa nganeapfufhi iyi ndi ufhio? (2)
- 5.9 U ya nga ha inwi, ni vhona nyito dza mufunzi Mangalani dzi tshi nga ni khwathisa lutendoni naa? Tikedzani. (3)
- [17]

NA

MBUDZISO 6: 'DOKOTELA WA MUKHUWA NANDI' – LL Mafenya

Vhalani mafhungo a tevhelaho uri ni kone u fhindula mbudziso dzi a tevhelaho.

TSHIBVELEDZWA TSHA F

Ndi afha uyu dokotela a tshi sendela tsini na mufumakadzi Louw. Zwenezwo a tshi tou ri u a mu fara, munna wawe a mbo di rahela tshanda tsha dokotela Konani kule. O no tshi raha a sendela tsini-tsini, a mu sumba nga munwe we wa vha u tshi vho tou khokhonya kha ningo ya Konani.

'Mufumakadzi wanga ha fariwi nga madanda a sa divhi madi.' U ralo a tshi khou amba nga Tshivenda tshe tsha vha tshi tshi tou swa nga hone u dzula bulasini ine ya vha na Vhavenda.

'Vhone, vha songo hangwa uri vha khou amba na dokotela. Ndi dokotela hoyu muthu'. Ndi sisita Mawela a tshi khou amba.

'Vhudokotela hawe a vhu ambi tshithu kha nne. Dokotela ndi divha e wa mukhuwa fhedzi, wa muthu mutswu u dzula e lone la thavhani.'

Zwenezwo a tshi tou ralo manese vha re henefho tsini vha thoma u sumbedza u sa fushea. 'Oo, zwino ni todou ri uyu muisa ndi mu tendele a tshi thathuvha 'misisi' uri a kone u vhona ngoma ya makhuwa? Neva. U amba maipfi aya a tshi khou bvisa bibi ye a do i gidela nga fola a i funga. A dubisa luvhili na luraru, lwa vhu na mutsi wa vha u tshi thulidza nga dziningoni.

- 6.1 Mafhungo a nganeapfufhi iyi a kwama muhasho ufhio? (1)
- 6.2 Ni vhona mafhungo aya a tshi khou bvelela nga tshifhinga tshifhio? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 6.3 Talutshedzani lifurase lo swifhadzwaho mafhungoni aya. (2)
- 6.4 Sumbedzani phambano vhukati ha mvumbo ya Vho Louw na dokotela Konani. (2)
- 6.5 Vhudipfi ha sisita Mawela mafhungoni a re afho ntha ndi vhufhio? (2)
- 6.6 Muhumbulo muhulwane wa nganeapfufhi iyi ndi ufhio? (2)
- 6.7 Zwo bvelelaho kha mufumakadzi wa Vho Louw zwi thusa hani u anetshela zwa tshitalula vhutshiloni. (2)
- 6.8 Zwe Vho Louw vha ita zwa u hana Konani a tshi thathuvha mufumakadzi wavho zwi a tangedzea kana a zwitangedzei naa? Tikedzani. (2)
- 6.9 Ni vhona tsheo ya u hana Konani a tshi alafha mufumakadzi wa Louw yo dzhiwaho nga Suprithendede yo lulama naa? Tikedzani. (3)

[18]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA C: 35

KHETHEKANYO YA D: VHURENDI

Kha iyi khethekanyo, mbudziso dzi bva kha zwirendo zwi tevhelaho:

- 'Muvhuso wa nama' – LR Ndlovu
- 'Tshidakwa' – WMR Sigwavhulimu

Fhindulani mbudziso DZOTHE kha zwirendo zwe na newa.

MBUDZISO 7

Vhalani tshirendo tshi tevhelaho uri ni do kona u fhindula mbudziso dzo disendekaho khatsho.

Muvhuso wa nama – LR Ndlovu

1	Muvhuso wa nama
2	U kukuta vhawo sa ndungula
3	Vha vho mangala vho no vha nda mutavhani
4	Sa khovhe vha tshi khou ratha-ratha nga mitshila
5	Vha tshi lilela u vhuyedzedzwa madini.
6	Yawee! ndi ngani hoyu muvhuso wa nama hoyu
7	U tshi fhuredza wa kukuta wa madana na madana
8	Ngeno muvhuso u daho
9	Sa vhulungu ha ma
10	U tshi dobedza vha si gathi.
11	Yawee! Elelwani nandi
12	Uri musuku a u wanali nda luvhalani
13	U rola musuku
14	Zwi toda yone ngolovane
15	I no tsa fhasi
16	Yo tsa fhasi fhasi
17	Ya rola ya vhuisa musuku
18	Thwavhadi vhukuma.

- 7.1 Topolani ipfi li sumbedzaho u pfa vhuungu kha tshitanza/ndima ya 1. (1)
- 7.2 Sumbedzani mushumo wa liaravhi 'Yawee' lo shumiswaho kha mutaladzi 6. (2)
- 7.3 Nwalani tshikimu tsha raimi tsha ndima ya vhuvhili. (2)
- 7.4 Muhumbulo muhulwane wo faredzwaho nga tshitanza 1 ndi ufhio? (2)

- 7.5 Ndeme ya tshigagarukela tsho shumiswaho kha mutaladzi/vese 11 afho tshirendoni ndi ifhio? (2)
- 7.6 Vhambedzani mivhuso mivhili ine murendi a amba ngayo afho tshirendoni. (2)
- 7.7 Nangani phindulo yo teaho kha mutevhe wo n̄ekedzwaho.
- Muvhuso wa n̄ama u na vhatevheli:
- A Vhatuku
B Vha si gathi
C Vhanzhi
D Vha maimo a n̄tha (1)
- 7.8 Murendi o shumisa figara-ḁe ya muambo kha mutaladzi wa 9? Ndi ngani o i shumisa? (2)
- 7.9 Sumbedzani vhuḁi ha u tevhela muvhuso u ḁaho. (2)
- 7.10 Ni nga eletshedza zwifhio vhathu vha re fhasi ha ndango ya muvhuso wa n̄ama. (2)

[18]

NA

MBUDZISO 8

Vhalani tshirendo tshi tevhelaho uri ni ḁo kona u fhindula mbudziso dzo ḁisendekaho khatsho.

Tshidakwa – T Makhado

- 1 Vhutshilo hau vhunga ha luthweḁhwe vhulimboni
- 2 Naho wa sindwa mutulini wa mavhele
- 3 Vhutshilo hau a vhu nga guvhuwi
- 4 Nge mathada a u ḁela sa zwitshele zwa muumba
- 5 Ngavhe u vhe khundavhalai i shayaho mudengu
- 6 Ha nga u konana na dziphombwe u lusa ndaka
- 7 Nayo dzau wo dzi rea nga tshikwekwe
- 8 Wanga tsilu li bulaho zwoḁhe zwa mbiluni
- 9 Ngavhe u sa newi tuvhu
- 10 Nge wa hangwa vhuḁoma hau
- 11 U sa tsha elelwa zwa mathupho
- 12 Vhunga nyambo dzau hu zwiombo ngomani

13	Ngavhe mulomo wau u tshi ambela mbevhevhe
14	U lwela vhatsikuni na vhashai
15	U nga magungwa a vhashai o nwela kotho
16	Ngeno vphulusi vha tshi tshimbila nga thongathusedzi
17	Iwe tshidakwa u vhusaho vhatoma
18	U nga ndau i vhombaho ya phanzhe
19	Vhunga thamu na tsole zwi tshi iledza vhutala
20	Nge muvhuso wau wa tshimbila nga thonga tserekanyo
21	Vhutshilo hau ndi khangala-khanganyise
22	Nge khangala ya ruda matato
23	Vuluvulu lo fa nga vhuhwavho.

- 8.1 Topolani ipfi li sumbedzaho muthu a sa bebi kha tshitanza tsha u thoma. (1)
- 8.2 Ndi mutaladzi/vese ifhio i no sumbedza tshidakwa sa muthu a sa funi tshanduko? (1)
- 8.3 Mutevhetsindo wa itshi tshirendo ndi ufhio? Talutshedzani. (2)
- 8.4 Ndeme ya u shumisa lifanyisi kha mutaladzi wa 4 ndi ifhio? (2)
- 8.5 Talutshedzani zwine mutaladzi/vese 10 ya amba zwone. (2)
- 8.6 Ipfi 'tuvhu' lo shumiswaho kha mutaladzi/vese 9 li ni disela muhumbulo ufhio? (2)
- 8.7 Murendi u vhona mitshelo ya vhudakwa i si yavhudi. Tikedzani vhungoho ha fhungo ilo no ditika nga zwi bvaho tshirendoni itshi. (2)
- 8.8 Sumbedzani vhungoho ha mitaladzi/vese 17 na 18. (2)
- 8.9 Arali no vha ni shaka la tshidakwa itsho, ndi ngafhi he na vha ni tshi nga tshi laedza hone uri tshi wane thuso ine ya do shandukisa vhutshilo hatsho. (3)
- [17]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA D: 35
MARAGAGUTE: 70